

tikvaren har udrettet gennem årene, da den både viser omfanget af hans interesser og alle fremskridt, som han har givet sit fag; og så er tilmed meget uomtalt for kun at nævne Moesgaard og udvidelsen af Nationalmuseet.

Festskriftet indeholder 32 artikler, alle af folk fra Nationalmuseet, og dermed er det også givet, at deres emner er fra det mangesidige arbejde, der udføres i samlingerne, spændende fra forhistorisk tid til den sidste verdenskrigs koncentrationslejre, uden at det er muligt at fremhæve det ene bidrag for det andet; men det bør understreges, at der ofte tages gamle problemer op, som føres frem til nye og bedre resultater. Det gælder bl.a. Fritze Lindahls redegørelse for det såkaldte Margrethebæger. Hun bekræfter den gamle forklaring, at det er et par generationer yngre end dronningen, og viser, at de senere graveringer har erstattet ældre, for at man kunne fremvise et minde fra unionens skaber, en ikke ualmindelig pia fraus, men bægerets historie kan kun føres tilbage til ca. 1700, og dets nærmere oprindelse kendes ikke. I artiklen En død murer har Peter Michelsen ført oplysningerne om rejsegildet videre til 1980. Den døde murer er en figur, håndværkerne hænger op, hvis et rejsegilde undlades. I stedet for en mandsstor kludedukke kunne der også ophænges en række tomme flasker, der tydeligere viste, hvad der savnedes. Mens Fritze Lindahls artikel hører til den emnekreds, der fra gammel tid var Nationalmuseets, hvor kunsthistorie og kulturhistorie gik op i en enhed, viser Peter Michelsens videre frem ved at tage folkeskikke op, hvis de er knyttet til en eller anden genstand. Det bliver i fremtiden svært at skelne mellem Nationalmuseets og Dansk Folkemindesamlings arbejdsområder. Tilsvarende ses i Lise Rishøj Pedersens artikel om Buddha, Guder og Ånder med

dens skildring af tro og religion i Thailand. Det er en religionshistorisk afhandling, hvor det kulturhistoriske indtager en underordnet plads.

De fremdragne eksempler viser, at Nationalmuseet stræber efter at optage de nye synspunkter for arbejdet og rummer et indhold, der er den store institution værdig.

Helge Søgaard

Emil Telmányi: *Af en musikers billedbog*. (Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1978). 320 s.

I den store verden er den ungarskfødte violinvirtuos Emil Telmányi kendt for sin i hvert fald for eftertiden sensationelle debut i Berlin 1911 med førsteopførelsen af Elgars violinkoncert. I samtiden kunne den 19-årige solist så lidt som andre mere erfarne overbevise den strenge Berlinkritik om værkets kvaliteter; det har altid været svært at komme igennem med engelsk musik i Tyskland. Men med sit uforfærdede repertoirevalg viste den unge Telmányi allerede den gang, at han var en af de kommende betydelige solister. For det europæiske koncertpublikum præsenterede han sig ved adskillige koncerter op gennem århundredet, og det er også almindelig kendt, at han i 1949 præsenterede en speciel Bach-bue, hvor man kunne løsne hårene til flerstemmigt spil. Sin måske mest krævende *dirigertopgave* havde Telmányi ved en Stravinskij-aften i Budapest i 1926 med komponisten ved klaveret i bl.a. klaverkoncerten. Alle, der har kendt eller hørt om Stravinskij's facon, ved, at det har været krævende.

I Danmark er Emil Telmányi først og fremmest kendt som en utrættelig forkæmper for Carl Nielsens musik, og som sådan er hans præstation en af århundredets betydelige i dansk kultur-

historie. 70 gange har han fra 1920 til 1967 opført Carl Nielsens violinkoncert overalt i Europa. Han har spillet den i Albert Hall og har sin del af æren for, at Carl Nielsens musik i det mindste er slået igennem i den angelsaksiske verden. På en eller anden måde har det naturligtvis sammenhæng med, at han var svigersøn til vor store komponist, idet han ved første verdenskrigs slutning blev gift med komponistens datter Anne Marie.

Nu har denne mand skrevet sine erindringer. Det er såmænd gået ham som mange andre forfattere til omfangsrige erindringsbøger, at barndommen og ungdommen er mest udsendt, men den kronologiske fremstillingsform er det dog lykkedes ham at fastholde til begyndelsen af 1930'erne; derefter bliver formen kronologisk-tematisk. Man får et næsten bevægende indtryk af Telmányis fuldstændig utrættelige arbejde for Carl Nielsens musik. Han forsøgte ingen lejlighed til at bringe den frem; den kan måske endnu slå igennem på det europæiske kontinent inden århundredets slutning (der er visse tegn), og så vil det ikke mindst være Telmányi, der har beredt jorden. Han har oplevet at blive jaget bort af Furtwängler, da han under dennes prøvearbejde vilde forklare lilletrommen, at dens opgave faktisk var at *forstyrre* i den 5. symfoni. Også Toscanini skuffede ham; han fandt den 5. lidt rigeligt buldrende.

Men i øvrigt får man et alsidigt indblik i, hvorledes det europæiske koncertliv udfoldede sig under århundredets skiftende vilkår. Dette er ikke stedet til detaljer omkring dette; den interesserede vil i det omfattende personregister finde, hvad han vil slå op. Også det danske musikmiljø er naturligvis indgående behandlet, og Telmányi har så lidt som andre betydelige ak-

tive musikfolk undgået at blive indblandet i konflikter om dette og hint. Om disse ting skriver han ærligt, men taktfuldt. Om familieensemblet Telmányikvintetten og om musikmiljøet på Fuglsang er der også oplysninger at hente.

Emil Telmányi har altid været besat af musik, og dette har som for alle kunstnere bestemt tilværelsens form. Hans kamp for og med kunsten har været ret kompromisløs; lidt tung og kantet har han vel været ind imellem, og slet ikke nogen salonløve. Hans trang til anerkendelse skinner igennem, således at han nogle steder ikke undlader at citere fremtrædende personligheders anerkendende ord om sin indsats; men man må medgive ham, at han er afdæmpet i sin kritik af dem, der trådte ham over tæerne.

Emil Telmányis erindringsbog er et værdifuldt bidrag til den ikke meget omfattende danske musikhistoriske litteratur. Appendix I er en fortegnelse over kompositioner af Carl Nielsen, opført af Emil Telmányi, mens Appendix II er en discografi. Hertil kommer som nævnt det opfattende personregister.

Ib Gejl

Kristian Møller: *Men aldrig sattes lyset under skæppe*. (Forlaget Centrum, 1978) 250 s.

Efter udført gerning har Andelsbankens direktør fra 1957 til 1976 skrevet sine livserindringer. Det er sjældent, en bankmand skriver om sin egen eller bankens virksomhed; Kristian Møller har såmænd gjort begge dele, idet han i 1975 udsendte bogen *Fra idé til virkelighed*, Andelsbankens skrift i anledning af 75-års jubilæet. Desværre må man sige, at direktørtiden i Andelsbanken er spinkelt dækket i erindrings-